

Szpilczyński, Stanisław

"Az Országos Orvostörténeti Könyvtár Közleményei", zeszyt 6-7 (1957) : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 3/3, 477-479

1958

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

lichwy, a główną przyczynę konseksji protestantyzmu z kapitalizmem, przynoszącą złagodzenie poglądów na lichwę, upatruje w czasowym zbiegu Reformacji z ekonomiczną ekspansją Europy oraz w fakcie osłabienia władzy sądów kościelnych w krajach protestanckich.

Drugi artykuł, Vincenta Buranellego: *Historyczna i polityczna myśl Boulainvilliersa* ma na celu wydobyć istotnego znaczenia myśli tego historyka, polityka, filozofa i astrologa żyjącego w przełomowym dla myśli europejskiej okresie (1658—1722).

Artykuł Josepha L. Blau *Rosmini, Domodossola i Thomas Davidson* daje obraz wpływów idei i myśli Antonio Rosminiego na T. Davidsona. Osoba Davidsona łączy ten artykuł z następną pozycją pióra Alberta Latanera: *Wstęp do szkicu autobiograficznego Davidsona*, po którym zamieszczona jest sama autobiografia.

Poglądami naukowymi i filozoficznymi Karola S. Peirce'a zajął się Carolyn Eisele: *Naukowiec-filozof C. S. Peirce w Smithsonianie*. Artykuł wzbogacony tekstami źródłowymi, głównie korespondencją uczonego, pozwolił ukazać szereg aspektów myśli tego wielkiego, samotnego pioniera filozofii amerykańskiej z przełomu wieków (1839—1914).

Dwa ostatnie artykuły poświęcone są M. R. Cohenowi. Ernest Nagel i Leonora Cohen Rosenfield zawierają ogólną ocenę zmarłego przed dziesięcioma laty profesora Cohena, zarówno jako myśliciela i wykładowcy, jak też głęboko liberalnego człowieka, który wywarł duży wpływ na pokolenie. Drugi z artykułów jest obszerniejszy i wszechstronniejszy ukazuje postać uczonego.

A. Gella

Az Országos Orvostörténeti Könyvtár Közleményei, Communicationes ex Bibliotheca Historiae Medicae Hungarica, zeszyt 6—7 (1957), s. 318.

Podobnie jak w poprzednich, również i w tym zeszycie można znaleźć szereg interesujących szczegółów z przeszłości medycznej Węgier. W artykule wstępnym pióra M. Matouseka z Ołomuńca dowiadujemy się o lekarzach XIX stulecia działających zarówno w Czechosłowacji, jak i na Węgrzech (J. E. Purkyne, M. Lenhossék, J. Balassa, K. Rokytsky, J. Skoda, F. Semmelweis, J. Ambro, J. Pantocek, V. Zlamal, J. Csermák, J. Procházka i inni).

W następnym artykule I. Sámuel omawia działalność węgierskiego lekarza Józefa Oroszhegyi (1822—1870), który znaczną część swego życia spędził w Rumunii. Położył on wielkie zasługi w pogłębieniu przyjaźni rumuńsko-węgierskiej. Bardzo pomocnym w tym okazał się redagowany przez niego tygodnik „Bukaresztańsko-Węgierski Posłaniec“; niezależnie bowiem od artykułów ściśle lekarskich poruszał na łamach tego tygodnika sprawy interesujące obydwie narody.

W artykule M. Gusztáva zatytułowanym *Józef Arkövy* przedstawione są dzieje uczonego-lekarza (1851—1922), który całe prawie swoje życie poświęcił staraniom o właściwy stosunek do stomatologii. Doczekał się też otwarcia kliniki stomatologicznej, której został pierwszym profesorem; pierwszym nie tylko na Węgrzech, ale i w świecie.

Z biografii Agostona Schoepfa (1804—1858) pióra A. Dadaya wnioskować należy, iż był pierwszym na Węgrzech, który poruszył sprawę historii medycyny jako oddzielnego przedmiotu. Był on również założycielem pierwszego w monarchii węgiersko-austriackiej zakładu ortopedycznego, ponadto czwartego w Europie zakaźnego szpitala dla dzieci. Doświadczenie i wiedza pediatryczna wyniosły go na stanowisko profesora chorób dzieci. W walce o rozwój nauki lekarskiej pozostawił chlubną pamięć.

Na tle rozwijających się w III poł. XVII i I poł. XVIII stulecia medycyno-przyrodniczych towarzystw naukowych, dysponujących własnymi wydawnictwami, jak np. w Londynie „Philosophical Transactions“ albo we Wrocławiu „Breslauer Sammlungen“, również i na Węgrzech obudził się analogiczny ruch. Dużą rolę odegrał w nim doktor Daniel Fischer (1695—1746) z Kesmarku. Początkowo w swej działalności literackiej skierował uwagę w traktacie *Tentamen pneumatologico-physicum de mancipiis diaboli sive sagis* (Vitenbergae 1716) na szkodliwość wywoływane praktykami diabelskimi i czarownic. Później jednakże zwrócił się do zagadnień przyrodniczych. Projektował założenie wydawnictwa, które skupiałyby lekarzy. Artykuły w nim publikowane miały być poświęcone zagadnieniom przyrodniczym (*res et eventus naturales*) i medycznym (*morbos patrios*). Niestety zamierzenia Fischera skutkiem trudności organizacyjnych i finansowych nie doszły do skutku (art. E. Schultheissa).

W jednym z następnych artykułów dr Gyula Merai z Budapesztu zajął się oceną magiczno-medycznych napisów Assurbanipala w Niniwie pod względem wartości ich w diagnostyce chorób.

W myśl założeń Babilończyków życie ludzkie kończy się ze śmiercią, dlatego wszystkie występki powinny być karane za życia; w tym przekonaniu tkwiło pojęcie sprawiedliwości boskiej. Choroba u Babilończyków uważana była za karę. Z tego względu poszukiwanie przyczyn chorób i środków leczniczych a tak samo cała empiria naukowa pozostawała u nich w tyle. Wyleczenie z choroby sprowadzić mogła jedynie gotowość do najgłębszej skruchy i pokuty. Same bóstwa jednak nie karzą ludzi, ponieważ mają do dyspozycji demony, które zsyłają na grzeszników różne choroby. Demony można jednak odpędzić zamawianiami (drugi element magii). Po wypędzeniu zaś złych demonów należy wezwać jeszcze dobre. W wypędzaniu chorób (demonów) odgrywają poważną rolę czarownice; ich działalność jest trzecim elementem magii. Jest to jednak czarna magia, od której odróżniają jeszcze białą.

Autor artykułu opiera się na przekładzie oryginalnych tekstów; zwłaszcza zbiorów *Maglu* i *Sharpu*, które zalicza do ważnych dla dziejów medycyny. Są w nich bowiem opisy różnych chorób, wskazówki dla diagnostyki, prognostyki a także zamawiania. Z opisów tych można wnioskować, że wśród Babilończyków diagnostyka chorób stała dość wysoko; między innymi zdawali sobie dobrze sprawę, że w przypadkach, kiedy organizm nabierał na wilgoci (obrzęki), wkraczał tym samym w stan śmiertelnego zatrucia. Nie było dotąd o tym wiadomo w historii medycyny Babilończyków. W całości jednak wzięwszy medycyna babilońska stała o wiele niżej od egipskiej.

Jedną z najbardziej znamiennych postaci wśród lekarzy węgierskich II poł. XVIII stulecia (art. L. Tardyego) był Jakub Reineggs (ur. 1744). Jego życie wypełnione wieloma podróżami i przygodami przypomina bohaterów po-

wieściowych. Jedną z jego wielkich zasług są relacje o krajach kaukaskich. Historycy radzieccy znają doskonale nazwisko Reineggsa. Odegrał on bowiem dużą rolę polityczną przy boku króla Gruzji Heracliusa II. O wiele mniej natomiast jest znaną jego działalność lekarską. Był on pierwszym na Węgrzech lekarzem, który dostąpił zaszczytu doktorskiego „*sub auspiciis*“. Jego dysertacja z zakresu chemii ogłoszona została przez Uniwersytet w Szombathely w 1773 r. Reineggs utrzymywał żywe kontakty z wolnomularzami i Różokrzyżowcami. Życie jego dostarcza wielu interesujących szczegółów nie tylko dla dziejów medycyny, ale i w ogólności kultury.

Od XVI stulecia do połowy XIX wielu chorych na Węgrzech pozostawało w opiece (tzw. empiryków (art. J. Benczego). Nie byli to lekarze z wykształcenia, ale z praktyki, leczyli zaś „z dobrego serca“. W ich liczbie znajdowali się zarówno ludzie świeccy, jak i duchowni, katolicy i protestanci; niektórzy wywodzili się ze szlachty. Źródłem ich wiadomości fachowych były rękopisy i druki z kilku pokoleń, teksty zaś same były zarówno łacińskie, jak niemieckie, a także w dużej mierze polskie. Działalność empiryków w przeszłości naród węgierski ocenił jako bardzo pożyteczną. Opiekowali się bowiem oni bardzo serdecznie chorymi; niejednokrotnie prócz pomocy fachowej oddawali usługi materialne.

W ostatnim artykule pióra Nattera-Nád Miksa znajduje się przegląd dziejów botaniki na Węgrzech od XVI stulecia. Za pierwszy Zielnik uchodzi *Herbarius* Piotra Meliusa (1578), a następny Andrzeja Beythe (1595).

Wszystkie szczegóły zawarte w 6—7 zeszytach „*Communicationes*“ mają niewątpliwie charakter „przyczynikarski“. Przez to właśnie wydają się być bardzo pożyteczne jako uzupełnienia do poważniejszych studiów historyczno-medycznych.

St. Szpilczyński

„*Bulletin Signalétique*“ (Anciennement „*Bulletin Analytique*“) Ministère de l'Éducation Nationale, Centre National de la Recherche Scientifique, Paris 1957. Centre de Documentation du C.N.R.S.

„*Bulletin Signalétique*“ jest periodykiem, którym winien zainteresować się każdy historyk nauki — znajdzie on tu bowiem krótki przegląd artykułów z dziedziny historii nauki i techniki, ukazujący się w czasopismach całego świata.

„*Bulletin Signalétique*“ — wydawany w Paryżu przez *Centre National de la Recherche Scientifique* ma swoją tradycję: ukazywał się on już przed wojną pod tytułem „*Bulletin Analytique*“; po wojnie był wydawany początkowo pod tymże tytułem jako miesięcznik; dopiero w roku 1956 „*Bulletin Analytique*“ przekształcony zostaje w „*Bulletin Signalétique*“. Jednocześnie ze zmianą tytułu zmienia się format biuletynu — ukazujący się dotychczas w zgrabnych zeszytach 8°, wychodzi obecnie w niezbyt wygodnym dla czytelnika formacie 4°; z drugiej strony jednak zwiększenie się formatu zeszytów wskazuje na ciągły wzrost ilości bibliograficznych pozycji sygnalizowanych przez czasopismo.